

Ван Пен

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Міжнародна торгівля – це процес купівлі і п'родажу, що здійснюється між країнами, продавцями і посередниками в різних країнах. Для національного господарства участь у міжнародній торгівлі набуває форми зовнішньої торгівлі. Зовнішня торгівля – це торгівля однієї країни з іншими "яка складається з оплачуваного вивозу (експорту)" та ввозу (імпорту) товарів і послуг. У сукупності зовнішня торгівля різних країн утворює міжнародну торгівлю. Таким чином, термін "зовнішня торгівля" застосовується тільки до окремо взятої країни.

Теоретичні проблеми розвитку міжнародних торговельних відносин знайшли відображення в працях українських та зарубіжних вчених. Зокрема ці питання досліджують такі вчені, як: Філіпенко А.С., Циганкова Т.М., Сіденко В.Р., Андрійчук В.Г., Лук'яненко Д.Г. Будкін В.С., Румянцев А.П., Поручник А.М., Пузанов І.І., Бураківський І.В, Bing Xiang, Suisheng Zhao та інших.

Могутнім імпульсом процесу зародження світової торгівлі стало створення в ряді промислово більш розвинутих країн (Англії, Голландії, північній частині Італії) крупного машинного виробництва, орієнтованого на масштабний і регулярний імпорту сировини з економічно менш розвинутих країн Азії, Африки і Латинської Америки, та експорт в ці країни промислових товарів переважно споживчого призначення.

Достатньо високі темпи зростання світової торгівлі в повоєнний період були обумовлені рядом факторів. Перш за все це був наслідок більш високих темпів економічного росту в повоєнний період в результаті створення нових галузей і докорінної технічної реконструкції старих.

Значну роль також у прискоренні темпів зростання світової торгівлі відіграло і активне включення до неї нових груп країн, в першу чергу країн, що розвиваються. Багато з цих країн після завоювання незалежності стали на шлях індустріалізації, що викликало розширення ними імпорту машин і устаткування із промислово розвинутих країн і країн колишнього соціалістичного табору.

В останні роки минулого століття світовий експорт збільшувався у 1,5 – 2 рази швидше валового продукту про що свідчить дані таблиці 1.

Таблиця 1. Розвиток світової економіки (річний приріст в %) 1983 – 2001 рр.

Роки	Валовий внутрішній продукт	Світова торгівля товарами і послугами	Частка світового експорту товарів і послуг у світовому ВВП
1983–1992	3,5	5,4	16,0
1993–2002	3,6	7,3	21,9
1995	3,6	9,8	21,5
1996	4,0	6,8	22,1
1997	4,2	10,3	23,1
1998	2,8	4,2	23,0
1999	3,6	5,4	22,8
2000	4,7	12,4	24,7
2001	2,4	1,0	24,3

Джерело: Word economic outlook. – ІМЕ, May 2001, P/ 165,193\$ December 2001, P. 20,74.

Як свідчать проведені дані, народне господарство окремих країн світу у все зростаючій мірі працює на зовнішній ринок, а експорт досяг майже чверті глобального продукту.

У 2004 р. за даними Світового банку, завдяки швидкому росту промислового виробництва і поживленню інвестиційної діяльності, обсяг світової торгівлі збільшився на 10,2 % у порівнянні з 2003 роком. Більше 20% приросту обсягу світової товарної торгівлі приходилося на частку Китаю. Крім того, питома вага Китаю у світовому експорті з 2000 по 2004 рік збільшилася майже у два рази – з 2,9 до 5,8 %.

За прогнозами високі темпи світової торгівлі зберуться і в подальшому.

Під впливом НТР і поглиблення міжнародного поділу праці змінюється також і товарна структура світової торгівлі. Сьогодні найбільшого значення у світовій торгівлі має продукція обробної промисловості: на її частку приходиться $\frac{3}{4}$ світового товарооборота. Особливо швидко зростає частка таких видів продукції, як машини, устаткування, транспортні засоби, хімічна продукція. Частка продовольства, сировини і палива складає приблизно $\frac{1}{4}$.

Найбільш динамічно розвивається торгівля наукомісткими товарами і високотехнологічною продукцією, що стимулює обмін між країнами послугами, особливо науково-технічного, виробничого, комунікативного і фінансово-кредитного характеру. Торгівля послугами (особливо такими, як інформаційно-обчислювальні, консалтингові, лізингові, інжинірингові) стимулює світову торгівля товарами виробничого призначення.

Все це підтверджує той факт, що в сучасних умовах активна участь країни у міжнародних торговельних відносинах пов'язана із значними перевагами: вона дозволяє ефективніше використовувати наявні в країні ресурси, прилучитися до світових досягнень науки і техніки, у більш короткі строки здійснити структурну перебудову економіки, а також більш повно і різноманітніше задовольняти потреби населення країни.

В цьому зв'язку значний інтерес представляє вивчення як теорій, що розкривають методологічні прин-

ципи оптимальної участі національних економік у міжнародному товарообміні, фактори конкурентоспроможності окремих країн на світовому ринку, так і об'єктивних закономірностей розвитку світової торгівлі. Особливу значимість ці проблеми мають як для України, так і для Китаю, які стали на шлях створення ринкової економіки, зорієнтованої на активну участь у світовій торгівлі.

Теорії міжнародної торгівлі, які беруть початок від англійської класичної політекономії, пройшли у своєму розвитку ряд етапів разом із розвитком світової економічної думки. Однак їх центральними питаннями, з методологічної точки зору, були і залишаються наступні:

- що лежить в основі міжнародного поділу праці;
- яка міжнародна спеціалізація найбільш ефективна для окремих країн і регіонів і принесе їм найбільшу вигоду;
- якими факторами обумовлюється конкурентоспроможність країни у світовій торгівлі.

Відповіді на ці питання з'являлися поступово, по мірі теоретичного узагальнення економічних знань інформування економічних теорій. Теоретичні пояснення і обґрунтування причин існування, розвитку і підвищення ролі торгівлі між країнами і народами почали формуватися значно пізніше виникнення самого міжнародного обміну.

Першою спробою теоретичного обґрунтування причин, напрямків, ефективності міжнародної торгівлі та розробки рекомендацій щодо зовнішньоторговельної політики була концепція меркантилізму. Ранній меркантилізм, ідеологами якого були У. Стаффорд (Англія), Г. Скаруффі (Італія), виник наприкінці XV ст., ще до Великих географічних відкриттів, та ґрунтувався на доктрині "грошового балансу" – нагромадження грошей внаслідок вивезення товарів при забороні вивезення грошей. Прихильники цієї концепції дотримувалися поглядів, згідно з якими державі слід продавати на зовнішньому ринку якомога більше будь-яких товарів, а купувати – якомога менше.

Теорія пізнього меркантилізму – Т. Мен (Англія), А. Серра (Італія), А. Монкретєн (Франція) розвивалася з другої половини XVI ст.. Основним змістом цього напрямку була доктрина "активного торговельного балансу". При цьому вважалося, що держава стає тим багатшою, чим більша різниця між вартістю вивезених і ввезених товарів. Така різниця забезпечувалася двома способами: по-перше, за рахунок вивезення виробів своєї країни, до того ж дозволялося вивезення тільки готових виробів, так як від їх продажі вилучалося більше грошей, чим від вивезення сировини; заборонялося ввезення предметів розкоші; по-друге, (і це було головним), при допомозі посередницької торгівлі, у зв'язку з чим дозволялося вивезення грошей за кордон. При цьому висувався принцип: купляти дешевше в одній країні і продавати дорожче в іншій. Для забезпечення активного торговельного балансу і заохочення зовнішніх ринків уряд регулював ввезення шляхом обкладання митом іноземних товарів і заохочувало вивезення.

Інший підхід до проблеми міжнародної торгівлі був запропонований представником класичної політекономії А.Смітом. На противагу меркантилістів А.Сміт стверджував, що для країни вигідним є не тільки продаж, а й купівля товарів на зовнішньому ринку, тобто повна участь у міжнародному поділі праці. Обґрунтовуючи вигідність зовнішньої торгівлі для усіх країн, він писав: "Коли якась чужа країна може постачати нам якийсь товар за дешевшою ціною, ніж ми самі в змозі виготовляти його, набагато краще купувати його в неї на деяку частину продукту нашої власної промислової праці, застосованої в тій галузі, у якій ми маємо певну перевагу".

Справжнє пояснення причин, які зумовлюють необхідність міжнародної торгівлі та вигоду від неї для усіх країн світу, які беруть участь у світовій торгівлі, було розкрито у праці Д.Рікардо "Основи політичної економії та оподаткування" (1817 р.), в якій він подав свій закон порівняльних переваг. Д.Рікардо зробивши наступний крок в теорії міжнародної торгівлі, доказав її доцільність і для тих випадків, коли країна не має абсолютних переваг при виробництві будь-яких товарів. Він показав, що завжди, коли у відсутності торгівлі у співвідношенні відмінності між країнами у співвідношенні витрат виробництва різних товарів, кожна країна буде мати порівняльні переваги: в неї завжди знайдеться товар, виробництво якого буде більш ефективне, ніж виробництво інших при існуючому співвідношенні витрат в різних країнах. Д.Рікардо розвинув теорію А.Сміта ввівши положення про порівняльну перевагу у витратах виробництва. Суть цієї тези полягає в тому, що міжнародна спеціалізація країни вигідна при виготовленні тієї продукції, яку вона виробляє з найменшими витратами виробництва у порівнянні з тими товарами, які мають абсолютну перевагу у порівнянні з іноземними підприємствами. Отже, за законом порівняльних переваг, якщо навіть одна з країн менш ефективна порівняно з іншою у виробництві двох товарів, проте, існує база для взаємовигідної торгівлі. Перша країна спеціалізуватиметься на виробництві і буде експортувати товар, по якому її абсолютна невикладність менша й імпортуватиме товар, по якому її абсолютна невикладність більша.

Класична теорія міжнародної торгівлі розглядаючи просту модель торгівлі між країнами доводила, що обмін продуктами між окремими країнами потенційно вигідний для всіх учасників. Ця вигода полягає в тому, що міжнародна торгівля для всіх учасників дає можливість кожній країні зробити виробництво та споживання відносно самостійним процесами. Об'єктивна основа такого виграшу від міжнародної торгівлі – спеціалізація виробництва, згідно з принципом порівняльних переваг.

Подальше дослідження міжнародних торговельних відносин привело до висновків, що виходили далеко за межі класичної теорії міжнародної торгівлі. З'явилися нові концепції та інструменти економічного аналізу, за допомогою яких були суттєво розширені уявлення про основні закономірності функціонування та розвитку торговельних відносин.

Розвиток економічної теорії дав можливість дослідникам поглибити аналіз міжнародного торговельного обміну, ввівши в концепцію Д. Рікардо зростаючі альтернативні видатки та інші фактори виробництва.

Такі дослідження отримали назву неокласичної теорії міжнародної торгівлі, в основі якої були фундаментальні теорії міжнародної торгівлі, динамічний розвиток яких ілюструє таблиця 2.

Таблиця 2. Фундаментальні теорії міжнародної торгівлі

<i>Теорія</i>	<i>Автор</i>	<i>Роль держави в регулюванні зовнішньої торгівлі</i>	<i>Період</i>
Меркантилізм			
Ранній монетаризм	У Стаффорд (Англія)	Протекціонізм	XVI ст.
Торговельного балансу	Т. Манн (Англія), О. Монкретєн (Франція), Дж. Стюарт (Англія)		XVII – середина XVIII ст.
Класична школа			
Система вільної торгівлі	Д. Норс (Англія)	Вільна торгівля	Кінець XVII ст.
Кількісна теорія грошей	Д. Юм (Англія)		Середина XVIII ст.
Абсолютних переваг	А. Сміт (Англія)		Кінець XVIII ст.
Порівняльних переваг	Д.Рікардо, Р. Торренс (Англія)		Початок XIX ст.
Закон міжнародної вартості	Дж. С. Мілль (Англія)		Середина XIX ст.
Німецька історична школа			
Виробничих сил	Ф. Ліст (Німеччина)	Протекціонізм	Середина XIX ст.
Історико–економічні та конкретно–економічні дослідження			
Історія економічної думки	І. І. Янжул (Росія)	Протекціонізм	Середина XIX ст.
Митного тарифу	Д. Менделєєв (Росія)		Кінець XIX ст.

Концептуальні засади неокласичної моделі міжнародної торгівлі розроблені завдяки розвитку мікро-економічної теорії. Зокрема, була розширено просту модель торгівлі до більш реалістичної ситуації зі зростаючими витратами заміщення. Аналізуючи виробничі можливості країн, які беруть участь у міжнародній торгівлі, дослідники дійшли висновку, що мають місце зростаючі витрати заміщення в кожній країні у виробництві обох товарів. Зростаючі витрати заміщення означають, що країна повинна відмовлятися від усе більшої кількості виробництва одного товару для вивільнення ресурсів, достатніх для виробництва кожної додаткової одиниці іншого товару.

Досліджуючи нові моделі міжнародної торгівлі, вчені з'ясували, що певний вплив на обсяг виробництва мають смаки й уподобання споживачів. При зростаючих витратах, навіть якщо дві країни мають ідентичні межі виробничих можливостей, разом з тим, існує база для взаємовигідної торгівлі оскільки смаки й уподобання споживачів у двох країнах відрізняються. Країна, з відносно невеликим попитом або перевагами товару матиме нижчу ціну при автаркції і порівняльну перевагу по цьому товару. Це і визначає основу для спеціалізації у виробництві та взаємовигідної торгівлі.

Згідно із класичною теорією, як вже вказувалося, країни отримують вигоду від міжнародної торгівлі, реалізуючи на зовнішньому ринку товари, національне виробництво яких характеризується абсолютними (А.Сміт) або порівняльними (Д. Рікардо) перевагами.

Представники неокласичної школи проаналізувавши ці процеси більш глибоко довели, що країна отримує вигоду від міжнародного товарообміну кожного разу, коли умови міжнародної торгівлі відрізняються від національного співвідношення цін в умовах автаркції. Також доведено, що позитивний ефект міжнародної торгівлі проявляється в тому, що країна збільшує виробництво та експорт товару, який ціниться на світовому ринку дорожче, та імпортує порівняно дешевий товар.

В другій половині XIX ст. виникла, а в XX ст. отримала широкий розвиток теорія факторів виробництва. Її розробниками і творцями були шведські економісти Е. Хекшер і Б. Олін. Аж до 60–х років XX ст. модель Хекшера – Оліна панувала в економічній літературі. Значний внесок у розвиток і уточнення цієї моделі зробив американський економіст П. Самуельсон. Тому цю модель ще називають моделлю Хекшера – Оліна – Самуельсона.

— Неокласична теорія Хекшера – Оліна (Е.Хекшер "Вплив міжнародної торгівлі на розподіл доходів", 1919 р., і Б.Олін "Міжрегіональна і міжнародна торгівля", 1933 р.) аналізує основу порівняльної переваги і вплив, який здійснює торгівля на фактори виробництва у двох країнах. Тобто теорія Хекшера – Оліна доповнює проаналізовану раніше торгову модель визначенням основи порівняльної переваги і розглядає вплив міжнародної торгівлі на доходи від факторів виробництва.

Сутність неокласичного підходу до міжнародної торгівлі і спеціалізації окремих країн полягає в наступному: з причин історично і географічного характеру розподіл матеріальних і людських ресурсів між країнами нерівномірний, що пояснює різницю відносних цін на товари, від яких, в свою чергу, залежить національні порівняльні переваги. Звідси випливає закон пропорційності факторів: у відкритій економіці кожна країна намагається спеціалізуватися на виробництві товару, який вимагає більше факторів, якими країна відносно краще наділена. У відповідності з моделлю міжнародної торгівлі Хекшера – Оліна в процесі міжнародної торгівлі відбувається вирівнювання цін факторів виробництва.

Найбільш істотну модифікацію в теорію Оліна внесли дослідження американського економіста російського походження В. Леонтьєва. Автор методу міжгалузевих балансів, досліджуючи у 1956 році структуру

експорту і імпорту США, відкрив, що всупереч теорії Хекшера – Оліна в експорті США переважали відносно більш трудомісткі товари, а в імпорті – капіталоемні. Цей результат став відмий як "парадокс Леонтьєва", котрий суперечив неокласичній теорії Хекшера – Оліна, так як США в цей період були краще забезпечені капіталом, а зарплата там була набагато вища, що свідчило про недостатність праці і увійшло в історію економічної думки як "парадокс Леонтьєва".

Повоєнний бурхливий розвиток наукомістких, високотехнологічних галузей виробництва і, відповідно, стрімке зростання міжнародного обміну їх продукцією зумовили появу низки теорій неотехнологічного напрямку, характерною особливістю яких є спроба пояснити реалії і перспективи міжнародної торгівлі динамічними порівняльними перевагами, що виникають або створюються, використовуються і з часом зникають. До теорій і моделей неотехнологічного напрямку належить: модель наукомісткої спеціалізації, теорія технологічного розриву, теорія життєвого циклу продукту на світовому ринку, модель економії на масштабах виробництва, концепція внутрішньогалузевої торгівлі тощо.

На сучасному етапі теорії неокласичної школи співіснують з альтернативними теоріями міжнародної торгівлі і з теоріями неотехнологічного напрямку, про що ілюструє таблиця 3.

Таблиця 3. Сучасні теорії міжнародної торгівлі

<i>Теорія</i>	<i>Автор</i>	<i>Роль держави в регулюванні зовнішньої торгівлі</i>	<i>Період</i>
Неокласична школа			
Пропорційності факторів виробництва	Е. Гекшер, Б.Олін (Швеція)	Вільна торгівля	1930-ті роки
Парадокс Леонтьєва	В. Леонтьєв (США)		1950-ті роки
Специфічних факторів виробництва	П. Самуельсон (США)		1970-ті роки
Альтернативні теорії			
Ефекту масштабу	П. Кругман (США)	Регулювання	1960-ті роки
Гіпотеза переважного попиту	Ст. Ліндер (США)		
Теорії неотехнологічного напрямку			
Життєвого циклу продукту	Р. Вернон (США)	Регулювання	1960-ті роки
Технологічного розриву	М. Познер (США)		1970-ті роки
Обкрадаючого зростання	Дж. Бгаваті (США)		
Конкурентної переваги нації	М. Портер (США)		

Таким чином, розглянуті вище теорії міжнародної торгівлі за своєю природою статичні. На основі відмінностей у забезпеченні ресурсами, технологіями і в споживчих уподобаннях двох країн визначено порівняльні переваги кожної країни і з'ясовано, які ж вигоди вони отримують від взаємної торгівлі.

Сьогодні основні висновки сучасних теорій міжнародної торгівлі можна узагальнити в такому вигляді:

- міжнародна спеціалізація є функцією порівняльної ефективності комбінацій факторів виробництва в набагато більш складному просторі, в якому якісним елементам належить основна роль;
- фактори виробництва мають певну мобільність;
- ефект розміру виявляється як на рівні виробничих одиниць (ТНК), так і на рівні ринків споживчих товарів;
- активним компонентом сучасних теорій міжнародної торгівлі є та або інша державна зовнішньоторговельна політика, яка може викликати істотні їх відмінності.

Джерела та література

1. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: Монографія/ А.С Філіпченко (кер.авт.кол), В.С. Будкін, М.А. Дудченко та ін. – К.:Знання України,2004. – 304 с. ISBN 966–316–003–9
2. Міжнародна торгівля: Навч.посібник /Ціканова Т.М., Пеирашко.Л.П., Каліченко Т.В. – К.:КНЕУ, 2001. – 488 с.
3. Сіденко В.Р. Основні напрями удосконалення торговельного режиму України в контексті приєднання до СОТ // Актуальні правові та економічні проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків: Зб. матеріалів VI Міжнародної науково–практичної конф. УАЗТ, 30–31 травня 2003 р. – К.: Вид–во УАЗТ, 2003. – С.23–26.
4. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна безпека / В. Г. Андрійчук, О. С. Власюк, А. І. Мокій, В. П. Титаренко ; За ред. В. Г. Андрійчука : Монографія. – К.: НІСД, 1996. – 150 с. – (Сер. "Екон. стратегії"; Вип. 4).
5. Пахомов Ю.М., Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. – К.: Україна, 1997. – 235 с.
6. Румянцев А.П.,Башинська А.І.,Корнілова І.М.,Коваленко Ю.В./Міжнародна торгівля: Навч.посібник – К.:Центр навчальної літератури,2004.–376с.
7. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурный капитал: зарубежный опыт и проблемы становления в Украине: Монография. – К.: КНЕУ, 2000. – 172 с.

8. Пузанов І. І., Сушинська І.Ю., Кліменко С. А. Структурні зрушення в економіці – єдиний шлях адаптації до зовнішньоекономічних умов // Зарубіжний досвід соціально-економічної політики і проблеми зовнішньоекономічних зв'язків. – К., 1993. – С. 4–13.
9. Бураківський І.В. Міжнародна торгівля та економічний розвиток країн з перехідною економікою: Теоретико-методологічний аналіз механізму взаємозв'язку –К.: Києво-Могилянська Академія,1998. – 204с.
10. Bing Xiang . “The reform of China’s state-owned enterprises: the role of stock markets.”in China in the Post-Deng Era, The Chinese University of Hong Kong Press, Hong Kong, 1998 (p.311–328).
11. Suisheng Zhao. China’s changing security environment in the Asia-Pacific Region. Conference held on June 3–4, 2002 by National SunYatsen University. – P. 11.
12. <http://www.zheli.com/27/>

Гладка А.Б., Уланчук В.С.

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ефективне функціонування економіки країни не може відбуватися без розвинутої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Включення національної економіки в систему світових господарських процесів позитивно впливає на розвиток країни, сприяє підвищенню технічного рівня виробництва, раціональному використанню природно-сировинних ресурсів, ліквідації дефіциту окремих товарів та підвищенню рівня життя населення.

При веденні зовнішньоекономічної діяльності суб'єкти використовують різні її форми:

- зовнішня торгівля – це найстаріша форма діяльності, за її допомогою здійснюється купівля–продаж товарів, устаткування, продукції інтелектуальної праці, аукціони, ярмарки, торги;
- спільне підприємництво реалізується у вигляді інвестиційних проектів всіх галузей економіки країни, включаючи освіту, науку, страхування;
- надання послуг включає міжнародні перевезення вантажів, посередництво, банківські та біржові послуги, страхування, лізинг, туризм, а також інформаційно–комп'ютерні послуги, що надаються через систему Інтернет;
- співпраця включає в себе такі види як науково-технічна, економічна, інформаційна.

Міжнародні об'єднання та організації відіграють дуже важливу роль в організації співробітництва між країнами, регулювання зовнішньоекономічної діяльності і міжнародної економічної співпраці. До найбільш важливого їх числа відносяться: ООН з багатьох чисельними комісіями та інститутами, Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), міжнародні товарні і валютні біржі, Європейський економічний союз (ЄЕС) та ін. [4].

Така діяльність має для економіки України надзвичайно велике значення. Можливість самостійного її ведення викристалізувалися в роки перебудови, на початку переходу країни до ринкової економіки.

В сучасних умовах глобалізації міжнародної економіки країни світу тісно пов'язані одна з одною. Це зумовлює зародження міждержавних зв'язків у світовій економіці, яка розвивається за об'єктивними економічними законами. Їх визначають стимулювання виробництва та підвищення якості продукції, вивезення капіталів, концентрація виробництва, конкуренція на товарних ринках.

Даним питанням присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: Азізова О.П., Барзорова С.І., Буги В.Г., Горди А.С., Зубця М.В., Новікова Ю.Ф., Рижкова В.Г. та інших.

Основним результатом розвитку продуктивних сил країни в аграрному секторі є світова продовольча система, яка формується в результаті інтенсифікації міжнародної кооперації і поділу праці, взаємодії та глобалізації національних товарних систем у сфері виробництва й продажу продовольства. Основним елементом світової агропродовольчої системи є міжнародна торгівля, адже вона сприяє спеціалізації на тих видах діяльності, які мають певні переваги [6].

Зовнішньоторговельна діяльність АПК України з 1991р. по 1997р. розвивалась під впливом таких чинників, як суттєве скорочення виробництва і внутрішнього споживання продукції споживчого призначення та поглиблення економічної кризи в пострадянських країнах. Це обмежило доступ вітчизняної продукції на ринки інших країн, посилило залежність підприємств АПК від імпорту сировини. В результаті вітчизняні товаровиробники переорієнтувалися з ринків збуту пострадянських країн на ринки в країні далекого зарубіжжя.

Ситуацію погіршила світова економічна криза 1997–1998рр., в ці роки значно знизився попит на український експорт, проте у 1997р. вперше в Україні було зафіксовано позитивне зовнішньоторговельне сальдо [9].

Починаючи з 2000 року помітно почало зростати виробництво сільськогосподарської продукції, загальмувалося падіння обороту продукції агропромислового комплексу. Нині, Україна не має стійкої позиції на світовому ринку, за нею дедалі стійкіше закріплюється роль постачальника на світові ринки сировини та напівфабрикатів [3]. Тобто, структура українського експорту має сировинну спрямованість, яка протягом